

Gravfält, förromersk järnålder
Hulan 1:10 och 1:29
Berga sn

ISSN 0281-1723

Layout Eva Åhman
Omslagets vinjett är hämtad från en spännbuckla
från Berg i Slätthög sn.

Växjö AV-centralen 1983 50 ex.

RAPPORT

Gravfält: förromersk järnålder
Hulan 1:10 och 1:29
Berga sn. Småland

INLEDNING

År 1980 undersöktes ett nyupptäckt gravfält på fastigheterna Hulan 1:10 och 1:29 i Berga sn. Undersökningen föranleddes av en omläggning av E4:s sträckning och den bekostades av Statens vägverk.

LÄGESANGIVELSE

Ekonomiska kartans blad 5D 2h, x 6313.13 y 1389.0

GRÄVNINGSTID OCH ARBETSSTYRKA

Undersökningen gjordes under tiden 4.8 - 13.8. 1980. Grävningssledare var fil.kand. Eva Åhman. Fil.kand. Gunnel Holmér deltog som assistent en dag. Grovarbetstiden uppgick till 120 timmar. Maskintid för fotografering uppgick till två timmar.

TEKNISKA UPPGIFTER. DOKUMENTATION

Grävningen gjordes för hand. Anläggningsfotografering gjordes från en skoplastare. Ett fristående koordinatsystem utlades. En situationsplan ritades i skala 1:200. Planen över anläggningarna 1 och 2 ritades i skala 1:20, över 3, 4 och 5 i skala 1:50. Fyra profiler genom anläggningarna ritades i skala 1:20. Alla höjdvärden är angivna i meter över havet. Dokumentationsmaterialet förvaras på Smålands museum.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Fornlämningen var belägen i ett mjukt kuperat moränlandskap. Stensättningarna låg på små kullar ett stycke från varandra. Vid undersökningstillfället var området avverkat och delvis avbanat, men hade tidigare varit barrskogsbevuxet. Avståndet till Lagan i öster är ca 700 m.

Fornlämningens belägenhet. Topografiska kartan hämtad från Smålands museums kulturminnesvårdsprogram, Kronobergsboken 1981.
 Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Statens lantmäteriverk 1981-11-03.

Fig. 1. Översikt över undersökningsområdet. Från SO.

Marktypen är betydligt magrare i detta område av Lagadalen jämfört med de bördiga jordbruksslätterna söderut. Framför allt i dessa södra delar ligger de stora vikingatida gravfälten, medan det i närheten av de utgrävda stensättningarna finns mindre gravfält och enstaka stensättningar. I området finns även äldre fornlämningar såsom t.ex. hållkistor från yngre stenålder. Lösfynd av skaftskålsyxor från samma period är också kända.

ANALYSER

Två kolprover har analyserats enligt C^{14} -metoden på laboratoriet för isotopgeologi vid Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm, analysnummer: St 7784 och 7785.

Träkol från A1 gav dateringen 2135 ± 85 BP, dvs 195 f. Kr. och från A3 2195 ± 90 BP, dvs 235 f. Kr.

De brända benen har analyserats av osteolog Kenth Holgersson vid Riksantikvarieämbetets kontor i Borgholm, se bilagt analysprotokoll.

UNDERSÖKNINGSRESULTAT

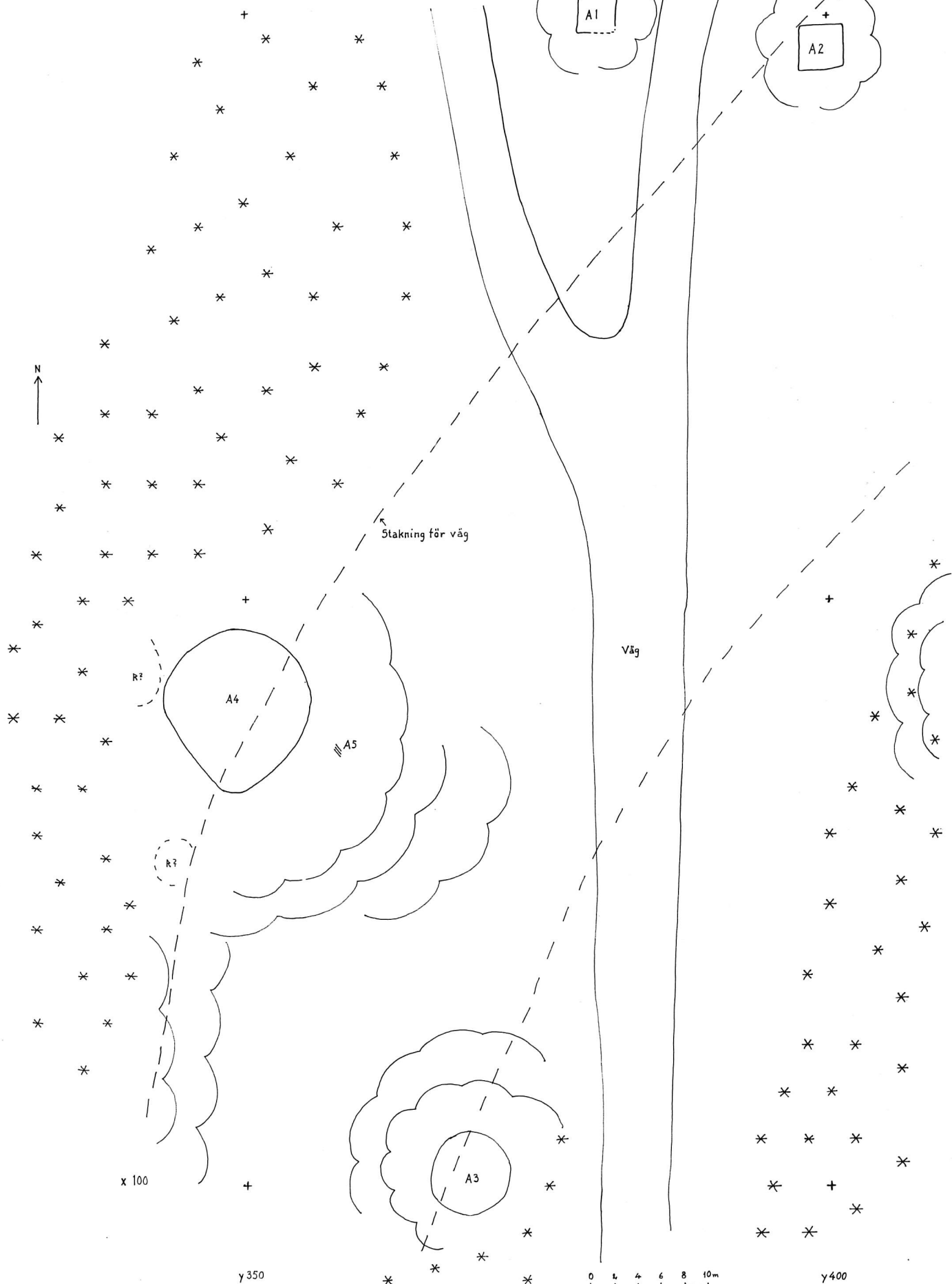
Undersökningen företogs först som en provgrävning på två små moränkullar. Den ena av dessa hade sedan gammalt i folkträdionien utpekats som en grav, men hade ej registrerats vid fornminnesinventeringen. Ett litet schakt grävdes i A1 och ganska snart påträffades brända ben. Likaså avtorvades ett litet stycke i centrum av A2 varvid brända ben kom fram strax under torven. Provundersökningen avbröts och man beslöt att en regelrätt undersökning skulle göras. När denna påbörjats genomgicks omgivningarna och då påträffades A3 och 4 samt resterna av A5. Halva A4 hade avbanats och A5 hade helt förstörts vid markarbetena. Halva A3 låg också inom det tilltänkta vägområdet.

Anläggningarna utgjordes av två kvadratiska stensättningar med kantkedja (A1 och A2) och två runda stensättningar (A3 och A4). Av A5 återstod endast en liten samling brända ben. A1 hade sannolikt haft små resta hörnstenar, varav två ikullfallna återstod. Gravgömmorna, som låg ungefär i centrum av gravarna, innehöll endast brända ben och träkol. I A1 fanns dessutom ett flintavslag, som troligen inte hörde samman med gravläggningen. Några samlingar med träkol fanns också i A1-3.

x 200

x 150

x 100

y 350

0 2 4 6 8 10m

y 400

Situationsplan

Fig. 2 A1 sedd från NNO.

Sydväst som A4 fanns spridda stenar som kunde utgöra rester av en grav. Några ben kunde inte upptäckas här. Strax väster om A 4 fanns en svag förhöjning, eventuellt enstensättning. Denna undersöktes ej, då den ej berördes av vägbygget.

TOLKNING

De undersökta gravarna låg utspridda på moränkullar över ett ca 110 x 60 m stort område. Trots den stora spridningen bör de betraktas som tillhörande ett enda gravfält. I det avbanade mellanpartiet kan ha funnits ytterligare några få gravar, men rester av sådana kunde inte upptäckas. Av spåren att döma har däremot några anläggningar legat samlade runt A4.

De analyserade benen härrör alla från människa, men endast i ett fall har åldern kunnat konstateras. Det gäller A1, där benen kommer från en vuxen individ, äldre än 18 år.

^C14-dateringarna visar entydigt att gravfältet hör hemma i förromersk järnålder (500 f.Kr. - 0). Inga gravfält från denna period har tidigare undersökts i Kronobergs län. Överhuvudtaget är fynd från äldre järnålder ytterst fåtaliga både i Sunnerbo och Varend, varför de undersökta gravarna ger en viktig information av var och hur gravar och gravfält kan ha anlagts under den tidiga järnåldern i området.

Som ovan nämnts utgörs omgivningarna av mager moränmark i motsats till de bördiga slätterna runt. Lagan, där de flesta vikingatida gravfälten i Sunnerbo finns.

Det är inte rimligt att dra allt för långt gående slutsatser utifrån ett enda gravfält, men två frågor kan resas i sammanhanget: Kan man under äldre järnålder medvetet ha valt en magrare och samtidigt mera lättdränerad marktyp för bosättning kanske till följd av det fuktigare klimatet under denna period jämfört med den varmare, torrare yngre järnåldern? Eller är det belägenheten i ett marginellt jordbruksområde som har gjort att gravfältet bevarats till våra dagar. Kanske har sådana små obetydliga gravar i stor utsträckning odlats bort i områden med intensivt jordbruk.

Undersökningen har i varje fall gett oss en fingervisning om gravtyper och tänkbara lägen för gravfält från äldre järnålder i Sunnerbo. Om mönstret är tillämpligt på resten av länet dvs Varend får framtida undersökningar visa. De vikingatida gravfälten i Varend och Sunnerbo uppvisar klara skillnader i gravskickstradition, varför förhållandet kan vara likartat redan under äldre järnålder.

ANLÄGGNINGSBESKRIVNINGAR

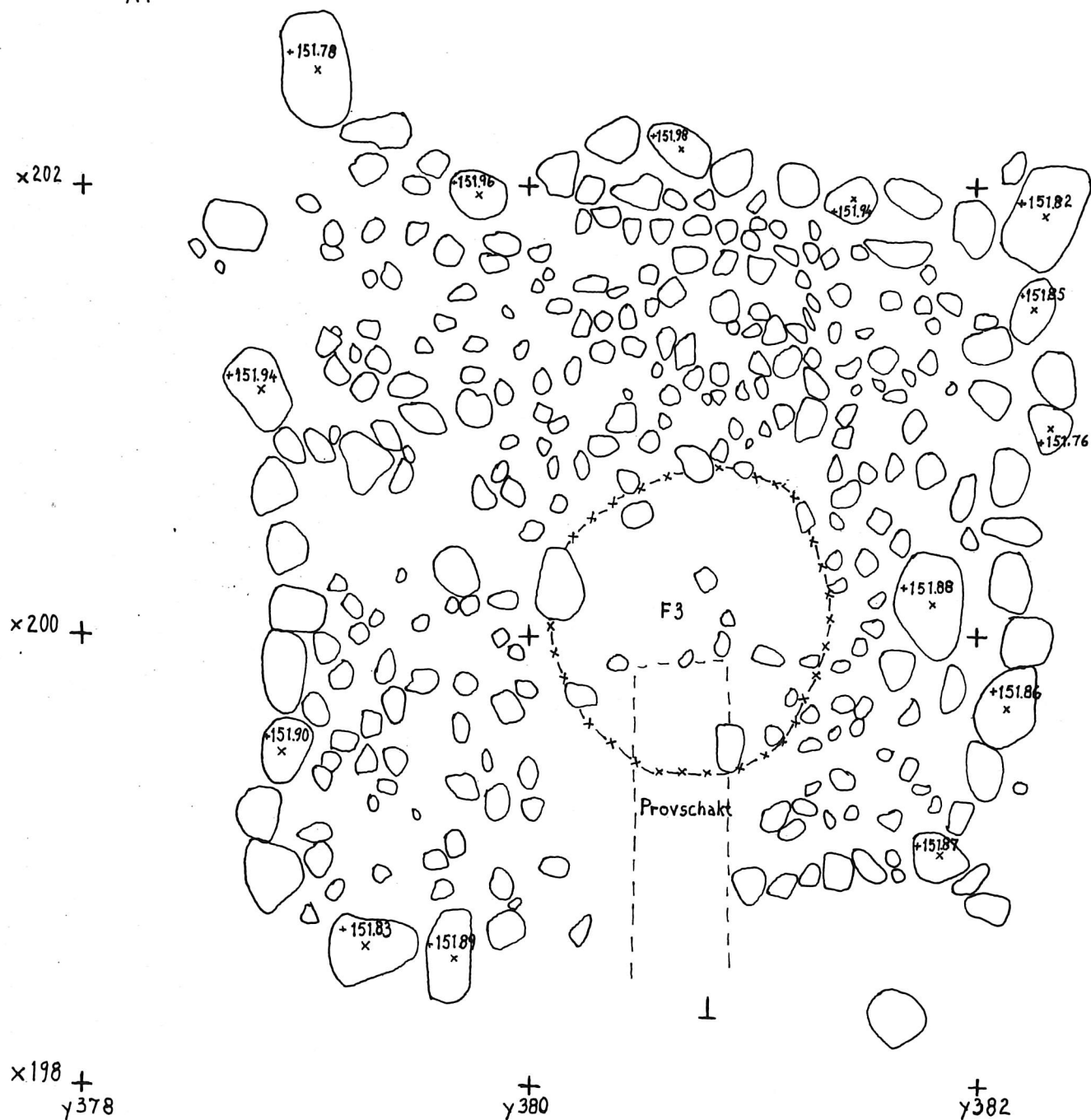
A1

KVADRATISK STENSÄTTNING, 3,6 x 3,6 m, 0,2 m hög med kantkedja av 0,2 - 0,4 m stora stenar. Före undersökningen var anläggningen inte synlig. Den täcktes av ett 0,1 - 0,2 m tjockt lager av fyllnadsmassor med recent material. Tack vare fyllnadsmassorna bildades en liten synlig förhöjning på den lilla kulle på vilken anläggningen låg.

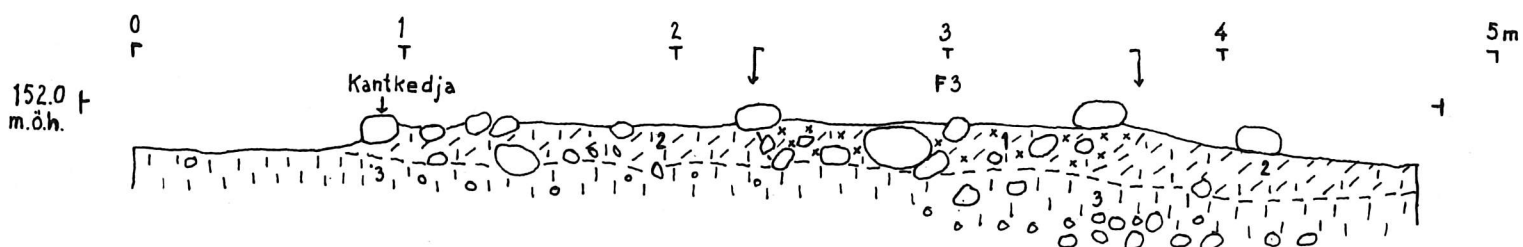
Fyllningen bestod av en gles packning av 0,1 - 0,15 m stora stenar i ett till två lager i humös, svagt sotig mo. Enstaka stenar som var upp till 0,3 m, förekom. Under dessa fanns ca 0,1 m ljus mo på den naturliga grusiga mon. I nordväst och sydost var kanten skadad. Två hörnstenar som troligen varit resta fanns i nordvästra och nordöstra hörnet. De var ca 0,5 m långa. Den förra låg djupt nedtryckt i marken, medan den senare endast verkade ikullvält (fig. 3). Spår av hörnstenar i de övriga hörnena saknades.

A1

T Profil

A1 Profil x 203 y 380.8 - x 198.3 y 380.8

1. Humös, sotig mo med delvis skörbrända stenar, brända ben och träkol.
2. Humös mo med stenar.
3. Ljusbrun mo, bitvis grusig och stenig.

Fig. 3 Nordöstra hörnet av A1 sett från NV.

Gravgömmen låg ungefär i centrum av anläggningen och utgjordes av ett ca 1,2 m stort område med brända ben och träkol i humös, sotig mo bland delvis skörbrända stenar (se plan och profil).

Fynd:

F3 x 200 y 380 + 151.90
+ 151.76

Brända ben, 700 g
Träkol, 40 g
Flinta, 1 avslag, 1 g
(I västra delen av området)

F8 SV kvadranten + 151.80
+ 151.70

Träkol, 4,5 g

A2

KVADRATISK STENSÄTTNING, 4 x 4 m, 0,2 m hög med kantkedja av 0.2 - 0.3 m stora stenar. Före undersökningen anades en svag förhöjning på en liten naturlig kulle.

x200

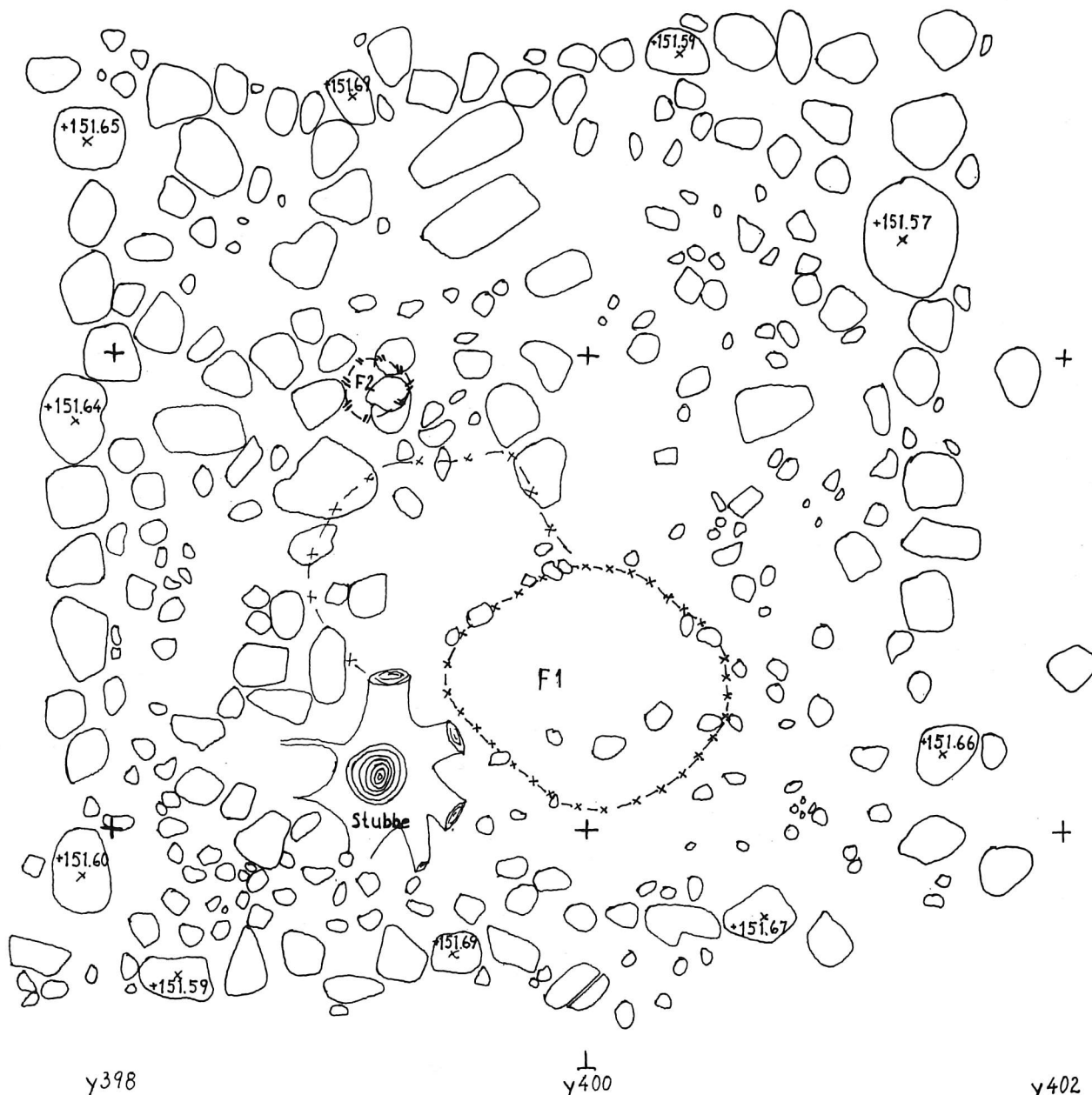
+ A2

T_{Profil}

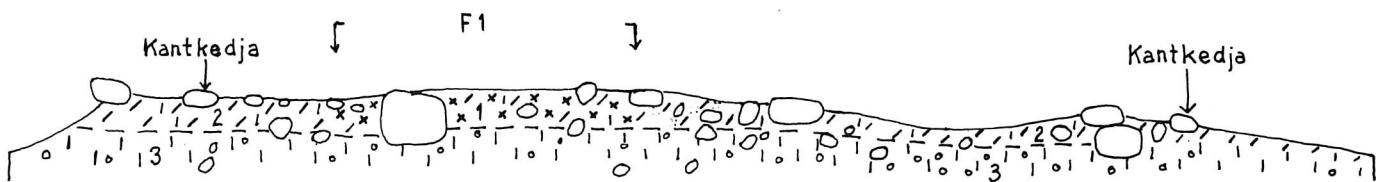
+

x198

x196

A2 Profil x195y400 - x200y400

151.0 ±
m.ö.h.

1. Moig, grusig mylla med brända ben och träkol
2. Moig, grusig mylla med skörbrända stenar.
3. Moig morän.

—

Fig. 4 A2 sedd från NV.

Fyllningen bestod av en gles packning av ett lager 0.1-0.15 m stora, till stor del skörbrända stenar i moig, grusig mylla. Enstaka stenar, som var upp till 0.4 m stora, förekom. Sydöstra hörnet av stensättningen var skadat.

Gravgömman fanns i södra halvan och bestod av ett ca 1,2 m stort område med brända ben och träkol i moig, grusig mylla. Enstaka ben var spridda nordväst om själva gravgömman (se plan och profil). Strax söder om centrum fanns en koncentration av träkol (F2).

Fynd			
F1	x 196 y 400	+ 151.66	<u>Brända ben</u> , 270 g
		+ 151.56	<u>Träkol</u> , 8,5 g
F2	x 197 y 399	+ 151.62	<u>Träkol</u> 14 g
		+ 151.58	

A3

RUND STENSÄTTNING, 7 m i diameter, 0,3 m hög.

Före undersökningen anades en mindre förhöjning och enstaka stenar på toppen av en mindre kulle.

A3

T Profil

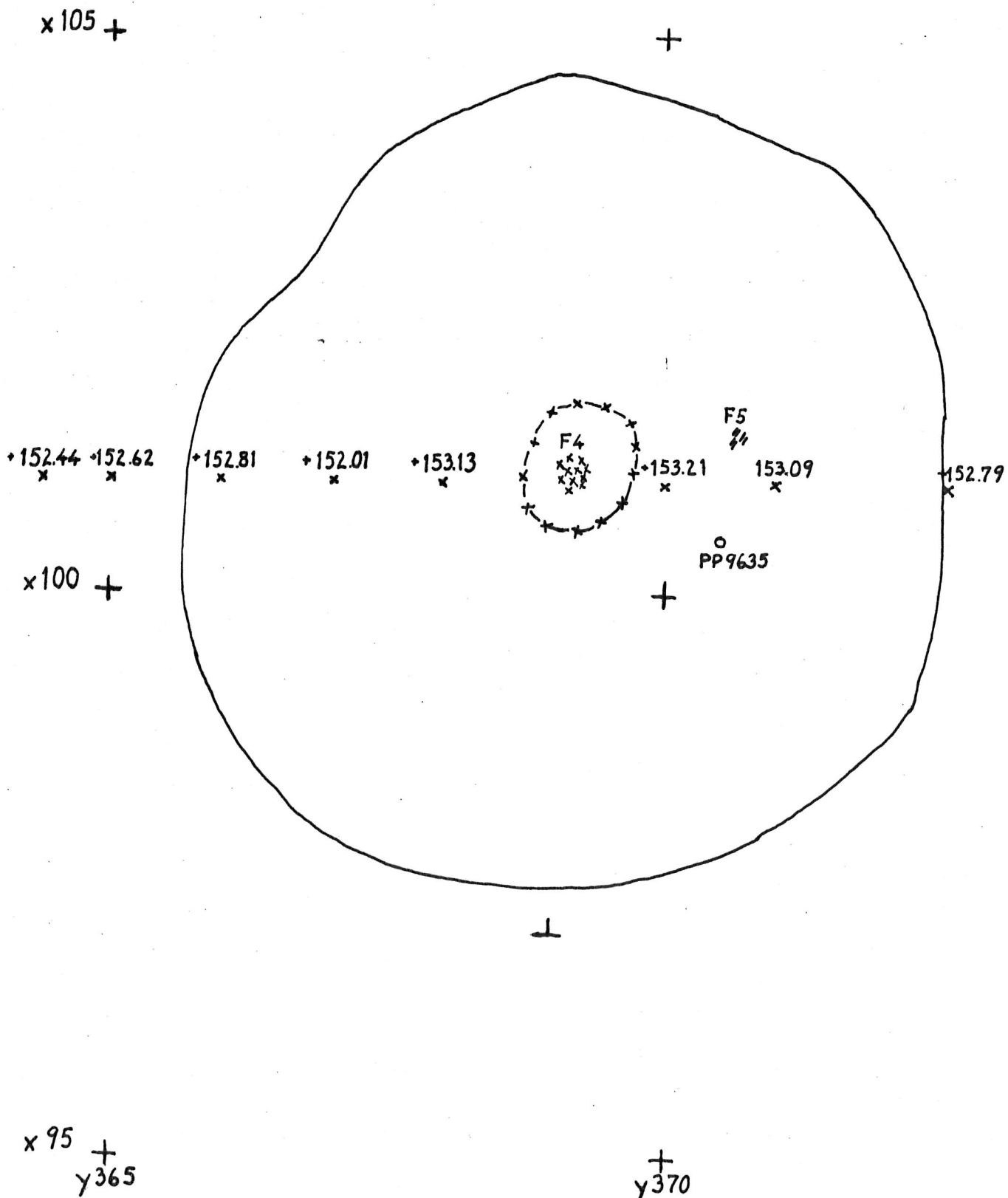

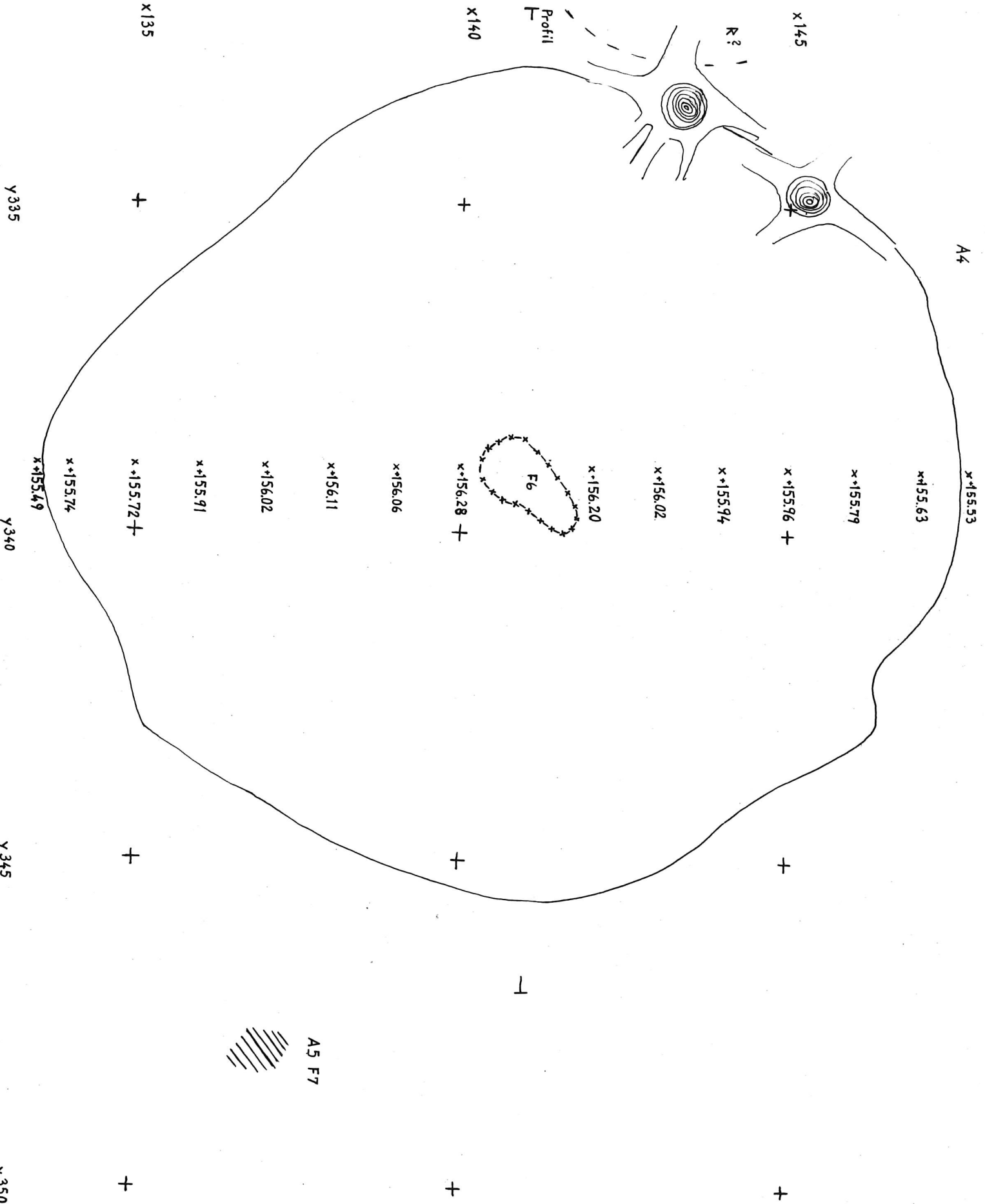
Fig. 5 A3 sedd från N.

Stensättningen innehöll ca två lager 0.1-0.2 m stora stenar, ganska tätt packade i moig mylla. Enstaka upp till 0.6 m stora stenar förekom. De största stenarna fanns i centrum. De brända benen förekom inom ett ca 1.0 m stort område mitt i anläggningen med en koncentration av ben inom en 0.3 m stor yta (se plan och profil). En liten kolkoncentration låg ca 1 m öster om gravgömmen (F5).

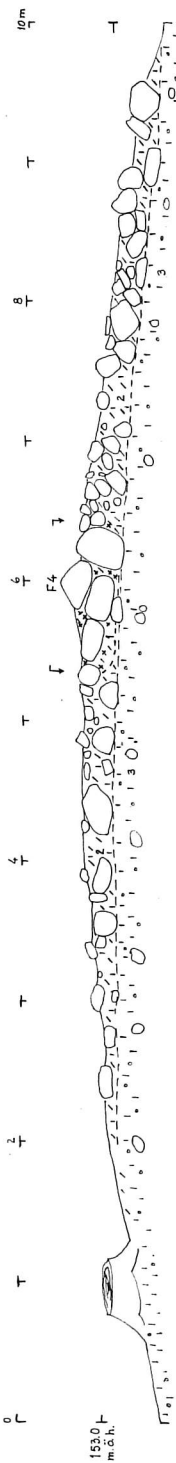
Fynd			
F4	x 101 y 369	+ 153.15	Brända ben, 320 g
		+ 152.94	<u>Träkol,</u> 17 g
F5	x 101 y 370	+ 152.97	<u>Träkol,</u> 48 g

A4
NÄRMAST RUND STENSÄTTNING, 13,5 x 12,5 m (N-S), 0,4 meter hög.

Halva stensättningen hade skadats vid avbaning, varvid stenmaterialet dragits ut så att den ursprungliga formen förvanskats. Anläggningen var mycket flack varför den knappast varit synlig före markingreppet.

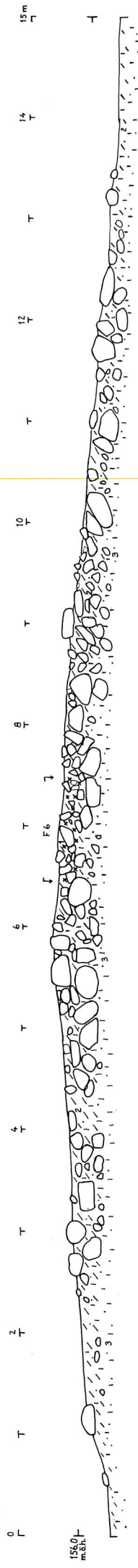

A3 Profil x107y369 - x97y369

A4 x141y332 - x141y347

Profil

1. Humös mo med brända ben och stora stenar
2. Mylla, allt moigare mot botten
3. Moig morän

Fig. 6 A4 sedd från S.

Fyllningen utgjordes av två till tre lager 0,1-0,2 m stora stenar i mylla som blev allt moigare mot botten. I bottenlagret fanns en del upp till 0,7 m stora stenar. Stensättningens yta var smågropig och ojämnhäven i det parti som inte var skadat.

Gravgömmman innehöll brända ben på en 1,5 x 0,75 m stor yta (NO-SV). Benen låg i humösa mo.

Fynd			
F6	x 141 y 339	+ 156.2	Brända ben, 80 g
		+ 156.06	Träkol < 1 g

A5

FÖRSTÖRD GRAV. Över en ca 1 x 1 m stor yta låg en del brända ben. Spridda ben fanns inom en diameter av 4-5 m runt denna yta. Benen måste härröra från en grav som helt schaktats bort vid avbaning av området.

Fynd		
F7	x 137 y 347	<u>Brända ben</u> 20 g

TECKENFÖRKLARINGAR

Planer

x - x - x	förekomst av brända ben
// - // - //	förekomst av träkol
.....	begränsningslinje för grop
+	koordinatpunkt. Siffrorna anger meter
x	avvägd punkt. Siffrorna anger meter över havet
* * * *	barrskog
	sluttning

Profiler

	mylla
	mo/mjäla
	sand
	grus
	brända ben

Förkortningar

A	=	anläggning
BP	=	before present (före idag)
C ₁₄	=	kol 14. Metod att tidsbestämma radioaktivt kol.
F	=	fynd
PP	=	polygonpunkt

Preliminär osteologisk analys av brända ben från
SMÅLAND, BERGA sn, HULAN

Samtliga analyserade skelettfragment var av homo.

A1	F3	Av 340 g har 20 g bestämts:
10 skalltaksfragm, 5 rörbensfragm, varav 1 fragm
av femur, 1 fragm av falang manus.
Gråbruna, hårt brända ben.
Genomsnittlig fragmentstorlek: ca 1,5 cm.
A1b	F3	Av 360 g har 30 g bestämts:
3 rörbensfragm, 10 skalltaksfragm, 6 kotfragm.
Ålder: adult (med stöd av sutur) över 18 år.
Gråbruna hårt brända ben.
Genomsnittlig fragmentstorlek: 1,5-2 cm.
A2	F1	Av 270 g har 10 g bestämts:
2 skalltaksfragm, 2 kotfragm, 1 fragm av falang
manus, 1 rörbensfragm.
Brungrå brända ben.
Genomsnittlig fragmentstorlek: 1 cm.
A3	F4	Av 320 g har 15 g bestämts:
2 fragm av femur, 3 kotfragm, 10 skalltaksfragm,
2 fragm av falang manus.
Brungrå brända ben.
Genomsnittlig fragmentstorlek: 1 cm
A4	F6	Av 80 g har 2 g bestämts:
2 rörbensfragm, 1 skalltaksfragm.
Brungrå brända ben.
Genomsnittlig fragmentstorlek: 1 cm
A5	F7	Av 20 g har 2 g bestämts:
1 fragm av os frontale, 3 rörbensfragm.
Genomsnittlig fragmentstorlek: 1 cm

Borgholm dag som ovan

Kenth Holgersson

Kenth Holgersson